

Hikâye :

Birdenbire sönen kandilin hikâyesi

Naşir, tesadüfen bulduğu bu eski el yazısının nerede ve ne zaman yazıldığını tayin edememiştir:

Hasta sinirlerim için tavsiye ettikleri

bu تنها ve âsude havalide uzun bir akşam gezintisinden dönüyordum.

Sıcak bir son bahar gününün nihayeti idi. Gecenin yaklaştığını gören tabiat serin bir nefes almak için kırmırdıyordu.

Biçilmiş tarlaların ortasında - ıslak bir halat gibiparlıyarak uzanan patıkaya giderken karşı tepelerin birinde yüksek bir bina gözüme ilişti.

Perdesiz pençerelerine akseden güneş ona kırmızı gözlü bir canavar şekli veriyordu; ve yıkık duvarlı bir bahçenin ortasında harap bir kaleyi veya bir malikâne bakayasını andıran hazin bir ihtişamı vardı.

Vakitin daha erken olduğunu düşünerek bu binayı yakından görmek arzusuna kapıldım.

Kurumuş tarlaların ortasında yürüdükten, hafif bir sırtı tırmandıktan sonra yarısına kadar açık duran paslı bir demir kapıyı geçtim, aralarından otlar fışkıran çakıl döşeli bir yoldan yürümeye başladım. İki tarafımda vahşileşmiş ağaçlar, artık birer tümsek halini almış eski çiçek tarh-

ları vardı. Kuru bir havuzun kenarında devrilmiş mermer saksılar duruyordu. Ve onların arasında nasılsa kalmış olan beyaz bir kasımpatı buraları örten siyah

bir perdenin üzerinde maziyi görmek için bırakılmış bir delik gibiydi.

Yanıma yaklaştıkça insana sebepsiz bir ürkeklik veren binanın hiç bir mimariye uymıyan acayip bir tarzı vardı: nısıf kutru altı metreyi geçmiyen bir üstüvane şeklinde epiyce yükseldikten sonra birden bire daralıyor ve böylece kule gibi bir miktar daha uzanarak üzeri camekânlı küçük bir kubbe ile nihayet buluyordu .

Bugünün gençlerine ...

Atsız

Kaidesini kalın bir taş çenber kuşak gibi ihata etmekte idi. Ve bütün bina bu halile eski bir yağ kandilini andırıyordu.

Tam kapının üstündeki odanın dışarıya doğru cumba şeklinde yaptığı bir çıkıntı da bu kandilin kulpu idi.

Binanın niçin bu şekilde yapıldığını ve sonra hangi cehennem nefesinin buralarda estiğini tahmin etmek imkânsızdı. Keskin bir bıçakla açılmış hissini veren ince uzun pençereler, korkutucu bir karanlıktan başka hiç bir şey ifşa etmiyorlardı.

Taş çenberin üzerinde oyulmuş bir

kaç ayak merdiveni çıkararak pashı, çivili, büyük kapıya geldim. Senelerdenberi insan eli dokunmamış zannedilen çürümeye yüz tutmuş tahtalara yaslandım. Yarı yerine kadar batan güneşin sararmış çayırlara ve küçük bulut kümelerine — birer yılan dili gibi — kıvrılarak uzattığı son kırmızı ışıkları uzun uzun seyrettim.

Etrafımda hiç bir hareket yoktu. Kertenkeleler bile yosunlu taşların üzerinde akşamın alaca karanlığına bakarak yavaşça ilerliyorlardı. Yalnız ıslak tahtaların güneşte çıkardıkları sese benzeyen bazı çitirdilar vakit vakit duyulmakta idi.

Gittikçe koyulaşan sükûnetin içinde derin bir kuyuya muntazam fasılalarla taşlar atılıyormuş gibi boğuk sesler işittim. Evvelâ istikametini tayin edemediğim bu gürültünün biraz sonra evin içinden geldiğini anladım.. Sesi, aynı muntazam fasılalarla mütemadiyen yaklaşmakta idi. Nihayet büsbütün vuzuh kesbederek taş merdivenlerden ağır ağır inen adımlara inkılâp ettiler ve dayanmakta olduğum kapının arkasında durdular.

Doğrulmuş, korku, merak, hayretten ibaret bir halina haliede kas katı kesilmiştim. Başımı arkaya çeviremiyordum, fakat — ufak bir gıcırta bile yapmadığı halde— kapının yavaşça açıldığı ve soğuk, buz gibi bir nefesin enseme yalılarak dağıldığını hissettim.

Şiddetle döndüm... Ve o zaman akşamın sür'atle artan karanlığı arasında bu taş kulenin esrarlı sakiniyle karşılaştım: bu, büyük bir baştan, — kadit halinde bir vücudun üstüne konulmuş — büyük ve kırmızı bir kafadan ibaretti. Bir cehennem nebatının elyafına benzeyen kıp kızıl saç ve sakallarının arasında, beyaz fakat saçların renginde çillerle kaplı bir deri görünüyordu. Ve bunların hepsini çürümüş bir meyvenin donuk rengi bir toz tabakası halinde örtmekte idi.

Ve sonra gözleri... Kırmızı çilli kapaklar arasında, bir granit yosununa benzeyen soluk yeşil gözleri vardı... Derin ve

karanlık çukurların nihayetinde birer mahzen kapağını hatırlatan bu gözler, hiç ama hiç birşey ifade etmiyorlardı...

Sırtında siyah, resmî ve harap olmuş bir elbise ve ayağında eskimiş rugan potinler vardı. İnsan onu bir cenaze dönüşünden sonra hiç soyunmıyarak senelerce aynı halde kalmış zannedebilirdi. Ve şimdi kuru vücuduna bol gelen bu siyah esvaplar ona bir korkuluk mahiyeti veriyorlardı.

Elini bana doğru uzattı. — Ah... Bu dünyada gördüğüm şeylerin belki en korkuncudur — . Bu da aynı kırmızı çilli, çürük beyaz deri ile kaplı idi; ve bir insanınkinden ziyade, ince bir eldiven geçirilmiş bir iskeletin eline benzeyordu. O kadar zayıf; o kadar hayattan uzaktı. Ve gecenin karanlığından pek farkedilmeyen siyah bir ceketin kolundan fırladığı için üzerime muallakta imiş gibi geliyordu.

Omuzuma bir gece kuşu gibi konduğu zaman haşşiyetle bağırdım ve silkindim:

"Ah, ne istiyorsunuz?.."

Fakat bu el, bu kadit el oraya bir yengeç kısırcı gibi yapışmıştı. Ve o sükûneyle eğildi, göğsünden değil yalız ağzının içinden gelen hafif bir sesle bana sordu:

"Siz birdenbire sönen kandilin hikâyesini biliyor musunuz?.."

"Hayır, dedim, oh... Hayır!.."

"Öyle ise geliniz!.."

Mukavemet etmek mümkün değildi. Parmaklarını omuzuma batırarak çekiyor ve acıtıyor, acıtıyordu...

Ayaklarımızın altından kayan bir zemini geçerek minarelerin esrarlı merdivenlerini andıran dar ve taş merdivene tırmanmağa başladık; korkuyu şimdiye kadar içimde böyle madde halinde hissetmemiştim...

Karanlık, bir gece kuşu kanadı gibi yüzüme sürünen, kokusu beynime kadar işliyen bir karanlık vardı; etrafımızdaki duvarlardan biz yürüdükçe dökülen sıvaların gürültüsü adımlarımızın boğuk sesi-

ne karışıyordu.

Ve ben bütün korkuma rağmen nerede ve nasıl biteceğini bilmediğim bu merdiveni kıvrıla kıvrıla çıkıyordum... San-ki onun parmaklarından benim omuzuma geçen bir irade beni sevk ediyor, ayaklarımı daracık basamaklar üzerinde — ona yetişmek için — çabuk çabuk hareket ettiriyordum.

Her kata yaklaştığımızda beni sürükliyen adamın evvelâ karışık saçlı başı belli oluyor, sonra hafif bir aydınlık yavaş yavaş bütün vücuduna yayılıyordu. Eyvah... Gece, bu merdivenlerden çok aydınlıktı.

Her katta yarısına kadar açılmış oda kapıları vardı, bomboş odalara açılan kapılar... Ve dar pencerelerden nur halinde giren gece, bu kapılardan bize kadar uzanıyordu. Ve pencerelerin dışında silüet halinde ağaçlar, karışık şekilli dağlar... Hayat ve ziya âlemi vardı. Ben bu yarım aydınlığın verdiği cesaretle ona soruyordum:

“Nereye gidiyoruz, niçin gidiyoruz?...”

Eğiliyor, buz gibi nefesi yüzümde doluşarak yavaşça tekrar ediyordu:

“Siz birdenbire sönen kandilin hikâyesini okudunuz mu?...”

“Hayır!...”

“Pek alâ yürüsenizel...”

Parmaklar etlerime büsbütün geçiyor, bir külçe halinde tekrar sürükleniyordum...

Bu sefer de merdivende evvelâ başı kayboluyor, önümde, siyah ve geniş pantolonun içinde kuru bir dal gibi duran ve basamakları çabuk çabuk atlıyan iki ayak kalıyordu... Sonra yine o mayi halindeki karanlık, yine kopup düşen meyvaların haykırışı, ayak seslerimiz ve hepsinin yerden toprak altından gelen bir feryat halinde yaptıkları korkunç uğultu...

Sonra ikinci ve üçüncü bir kat geliyor; kapılar yarı açık boş odaları, bıçak yarısı gibi ince uzun pencereleri, ve artık tepelerindeki birkaç yaprağı farkedilen siyah ağaçları tekrar görüyordum. Her katta, daha kuvvetsiz olarak dudaklarım kımıldıyordu:

“Nereye gidiyoruz, niçin gidiyoruz?...”
Fakat cevap hep aynı idi:

“Siz birdenbire sönen kandilin ne olduğunu biliyor musunuz? O halde yürüyün!...”

Cehennemî çıkış tekrar başlıyordu.. Nihayet nerede olduğumu, ne kadar zamandır bu yükselişin devam ettiğini, hatta kendimi bile büsbütün unuttuğum bir zamanda birdenbire durduk... Önümdeki adam, eliyle bir kapağı kaldırdı ve oradan girdik.. Kapağı tekrar kapamak için omuzumu bıraktığı zaman derin bir rüyadan uyanıyormuş gibi oldum ve etrafıma baktım..

Burası yuvarlak bir odaydı ve kule- nin en tepesinde olduğunu tavandaki camekânlı, küçük kubbeden anlıyordum.. Oda ötekilerin büsbütün aksine olarak çok güzel döşenmişti... Karanlık duvar kenarlarında muhteşem koltukların gölgeleri belli oluyordu. Tam camekânlı kubbenin altında, yani odanın ortasında yuvarlak bir masa ve onun üzerinde hareket etmiyen bir alevle hafif hafif yanan bir yağ kandili vardı.. Aynen içinde bulunduğumuz binanın şeklinde bir kandil..

Uzaktaki köşede, içersinde biri yatıyormuş gibi kabarık duran bir yatak vardı. Bana nazaran mail olduğu için kimin yattığını göremiyordum. Dayanılmaz bir merakın dürtmesiyle yaklaştım...

Ve orada yatanı gördüm... Gördüm... Ve boğazına şişler sokulan bir hayvan gibi feci bir çığlık kopardım...

Orada bir iskelet yatıyordu... Kuru-muş ve siyahlaşmış etleri yanak kemiklerine yapışmış ve sarı saçları çürük bir yastığa küme küme yığılmış bir kadın iskeleti

Bu anda kırılan bir camın şangırtısının andıran bir kahkaha kulağımın dibinde patladı. Siyah elbiseli adam:

“Pek mi korktun?.. diyordu, niçin, niçin korkuyorsun?.. Senden, yani hayattan büsbütün ayrı bir şey diye mi?.. Fakat bu aptallıktır. Onun bizden farkı, bizim ondan farkımız nedir ki?.. Hiç!.. Bak...

Eğil de bak... Bu dişler yok mu... Bu muntazam dişler... Onların arasından şimdi bizim konuştuğumuz şeylere hiç benzemiyen ne tatlı sözler çıkardı bilsen.. Düşünüyor musun ki bakmaktan ikrah ettiğin bu dişleri görebilmek için onun tebessüm etmesi nasıl sabırsızlıkla beklenirdi? Tahmin edebilir misin ki buğazına dolanarak seni boğacakmış gibi korktuğun bu saçların güneş altında ne hayat dolu parlamışları vardı?.

Hem bu kadın benimdi.. Şu ellerim, sana lâf söyleyen ağzım nasıl benimse o da öyle benimdi, fakat biliyor musun kollarımın arasından sıyrılıvermesi ne kolay oldu.. Onunla aramızda hiç bir mesafe yoktur. Bizim onun haline geçivermemiz için bir sebep bile lâzım değil.. Ve bu iskelet bize okadar yakındır ki ondan korkmak için ancak bir insan kadar kör ve düşüncesiz olmalıdır..

Şimdi sedası pirinç havan gibi ötüyordu. Sanki bu adamın boğazında bir perde vardı ve bazen içinden şiddetle gelen sedalar bunu kaldırarak kulaklarını çınlatıyor, sonra şiddet azalınca perde tekrar düşerek sesler bir duvar arkasından söyleniyormuş gibi kısılıyordu.

Verecek cevap bulamamaktan doğan bir ürkeklikle sordum:

"Sizi bu kadar sarsan fakat hakikata yaklaştıran bu ölümün sebebi ne idi.. dedim.. Nesi vardı?.."

"Hiç, diye cevap verdi, hiç bir şeyi yoktu, senin kadar hayata merbut, bu taş bina kadar sağlam, — eliyle camekân kubbeyi işaret etti — ve şu yıldızlar kadar nurlu ve zarifti. Saadeti eramızda bir alev gibi hissediyor, bu alevden ısınıyor ve aydınlanıyorduk.. Fakat..."

Ses yine — uzaktan geliyormuş gibi — yavaşlayıverdi

"Fakat biliyor musun o kuvveti ki, hiç bir şeyi eksik olmıyan yağ kandillerinin alevlerini çekip alarak onları birdenbire karartır?.."

Ne demek istediğini anlamıyarak yüzüne baktım.

"Gel.. dedi. seninle birdenbire sönen kandilin hikâyesini okuyalım.. O zaman bu kadını hangi ölümün götürdüğünü anlayacaksınız!.."

Orta yerdeki masaya doğru yürüyerek orada, kandilin önünde açık duran siyah kadife kaplı ince kitabı aldı:

"Bunu, dedi, yanımızdaki kadının yüzlerce sene evvelki ecdadından biri yazmış.."

Geniş bir kanapeyi masanın kenarına sürükledi, üzerine yan yana oturduk. Ve ben kurumuş yapraklar üzerindeki sarı ve kalın sahifelerde eski fakat keskin bir el yazısını, gözlerimi ara sıra uzaktaki iskelete çevirerek ve yanımda — başına akse-den kırmızı ışıkla akşamı seyreden bir isfenks gibi sakit duran — adama bakarak merak ve sonra hayretle okudum:

"Yüzlerce eser yazdım.. Her eserime kalbimin veya dumağımın bir parçasını koyuyordum.. Ve bunlar hakikata çok yakın şeylerdi.. Fakat hiç bir yazımda bizzat hakikatin bulunmadığını biliyordum. Her güzel yazan gibi idim: Konuştuğum şevler benden çok evvel yüzlerce defa tekrar edilen lüfların değiştirilmiş şekilleriydi..

Halbuki ben, kulaklara aşına olmadıkları şeyleri söylemek, göz hudutlarının maverasına geçmek istiyordum.. Ve bunun için çenemi kollarım vasıtasıyla dizlerime vasleder, gözümü yere veya ufka çevirerek gördüklerimin daha arkasındaki şeyleri de bilmek isterdim..

Fakat toprağın müstehzi bir sükûtu, ufkun lâkayt bir firarı vardı..

Bana: "Senin gözlerin, diyorlardı, açık bıraktığımız şeyleri görmek için bile çok küçük ve zayıftırlar, sakladığımız hakikatları nasıl bir cesaretle anlamak istiyorsun?.."

Fakat ben arıyor, mütemediyen arıyordum... Yine bir gün odamda, masamın başında çenemi defterlerime dayamıştım, beyaz kâğıtların üzerine yayılan sakallarımın kıvrıcıklarına bakıyordum, istiyordum ki bu beyaz tellerin her biri ince bir kalem olup bu sahifeleri bugün bilmedi-

ğim şeylerle doldursunlar... Ve ben... Onları ilelebet okuyayım... Okuyayım...

Fakat birdenbire kâğıtlar ve sakallarım görünmez oldu, odam ansızın kararı vermişti. Başımı kaldırıncaya önmüde senelerdenberi aynı intizamla yanan kandilimin sönmüş olduğunu gördüm.. Hiç bir rüzgâr ve hareket olmadığına göre yağının bitmiş olması lüzumdu. Lâkin elime alıp bakınca yağın dolu ve kandilinin kusursuz olduğunu gördüm.. Hazinesinde bir delik, buğazında bir sakatlık yoktu...

Benim farkına varamadığım bir rüzgâra hamlederek tekrar yakmak istedim, fakat hayret, yanmıyordu... Yaklaştırdığım alevler yalnız fitili kızartıyor ve oradan nahoş kokular çıkarıyordu.. Alev, senelerdenberi devam eden kırmızımtırak alev artık yoktu...

Hangi sebebin bu ihtiyar şamdanı kararttığını düşünürken kaybolan aleve benzeyen bir ışığın kafamın içinde parlamaya başladığını hissettim... Ve karşımdaki kandilin arkasında ona benzeyen daha namütenahi kandiller sıralandığını gördüm.. Kimisi benimki gibi sönmüştü, ve kimisi halâ kırmızı ve sabit bir alevle parlıyordu.

Fakat arasıra bunlardan biri, hiç bir rüzgâr hiç bir üfleme olmadığı halde yavaşca kararveriyorlardı.. Ve bu sönmük kandillerin bir daha aydınlanması da mümkün değildi..

Silkindim, bunu kendime ihtar teleki ettim; artık bulmak istediğim hakikatı burada arıyacaktım.

Yağları çok, fitilleri kusursuz, ve her şeyleri tamam olan kandillerin sebepsiz yere niçin söndüklerini ve kaybolan alevlerin nereye çekilip gittiklerini bulmalı idim...

Bunun için aynen kandilimin şeklinde bir bina yaptırarak oraya yerleştirdim, etrafında dolaştığını hissettiğim büyük hakikata burada kavuşacağımı biliyordum.. Şimdi en yakınlarımı bile sokmadığım bu odada, gözlerimi tepedeki camekândan geçirecek yukarılara bakıyor, orada, bir-

denbire sönen kandillerin alevlerini arıyorum...

Kitabın gayrimuntazam fasullarla yazılan diğer kısımları bir kazana hapsedilen buhar gibi cidarlarını tazyik eden bir kafanın, görünmiyen, işitilmiyen ve lemse-dilmiyen bir hayaleti takip ediyormuş gibi etrafıma nasıl hamleler yaptığını gösteriyordu..

Bataklık kenarlarındaki çürük sazların ratıp ve ekşi kokusunu neşreden kalın sahifeler parmaklarımın altından bahtiyar bir günün saatları gibi süratle geçiyorlardı..

Ve sebepsiz yere sönen yağ kandillerinin hazin hikâyelerini bir İbranî peygamber huşuuyla okuyordum:

"Beraber yanmak için imal edilmiş iki tane kandil vardı... Alevlerini birleşmek istiyor gibi birbirlerine eğerlerdi.. Ve birisinin yetişemediği yeri diğeri aydınlattırdı...

Aralarında ipek kumaşlar gibi kıvrılan ve parlıyan ziya huzmeleri gidip gelirdi.

Okadar müşabih ışıklarla yanarlardı ki etrafa dağıttıkları aydınlığın ayrı yerlerden geldiğine ihtimal vermek imkân-sızdı..

Fakat bir gün, yağ çok, fitili muntazam ve hazinesi sağlam olan bu kandillerin biri, en ümit edilmedik zamanda yavaşca kararverdi..

Titrek bir ışıkla matem etmek isteyen diğeri ise onu takipte gecikmedi...

... Ve ben, dört beş tanesi bir arada birçok kandiller daha gördüm, içlerinde harptan çıkmış bir kılıç gibi parlıyan yenileri olduğu gibi, mahzenlerdeki yosunlu küplere benzeyen eskileri de vardı.. Ve büyük kandillerin yanında civciv gibi duran küçükler oynak alevlerle çıtırdıyorlardı..

Ve bunlar, adeta ses çıkaran bir şeretle beraberce yanarlarken aynı hissedilmiyen rüzgâr, hiç bir müşabehet silsilesine bakmıyarak hepsini birer birer söndürüverdi..

Yağları daha bitmemişti yarabbi, daha uzun müddet yanabilirlerdi.. Ben artık

anlamak istiyorum, bu alevleri alıp götürren hangi hâkim kudret, hangi mukavemet edilmez sebep, hangi hilkat mantığıdır?...

... Ve ben altından yapılmış yeni ve çok güzel bir kandil gördüm. Usta bir kuyumcu elinden çıktığı, kenarlarını süsliyen göz alıcı tezyinattan belli idi.

Okadar tatlı bir ziyası vardı ki, kandilin parlak madenine su halinde akan bu ışık çıplak omuzlara dökülen kumral saçları andırıyordu.

Ve alevi okadar beyaz, okadar hayat doluydu ki, yanaacağı müddeti namütenahi ile ifade etmek, onun ömrünü kısaltmak olurdu.

Fakat bu da, göz kapakları açıldığı zaman kaybolan bir rüya gibi, kendisine iştiyakla bakanların önünden çekiliverdi.

Ah... Yanmak isteyen kandilleri sebepsiz yere ve birdenbire söndüren kuvvet, bu alevi saklıyacak kadar küzel yerlere malik miydi acaba?..”

Artık sonlarına yaklaştığım kitabı avucumun arasında sıkıyor, isyandan ve infialden vazgeçerek bir iman ve gönül ifade etmeğe başlayan satırları kandillerin kızıl ışığına uzanarak okuyordum:

“Arzularıma yetişebilmek için haricî âlemle alâkamı azaltmak lâzım geldiğini hissediyorum, vücudumda vaki olan her inhidam, kafamda yeni bir parlaklığa yol açıyor ...

Ellerimin titremesi arttı. Fakat ben baktığım şeyleri daha sabit ve muntazam görmeğe başladım. Ah, ey peşinde koştuğum hakikat, nihayet seni yakalayacağım..”

Diğer sahifeler, gittikçe karışan bir yazıyla şöyle devam ediyordu:

“Görüyorum... Parlak alevlerin üzerine uzanarak onları alıp götürren siyah eli artık farketmeğe başladım. Yazdığım yazıları seçmekte güçlük çeken gözlerim bu alevleri çok uzaklara kadar takip edebiliyor. Belki yakında onların nereye saklandıklarını söyleyebileceğim... Hiç bir şeyleri eksik olmadığı halde birdenbire söndüren kandilleri hangi kuvvetin kararttığını ve

bu alevlerin nereye gittiklerini öğrenmek üzereyim. Ey her tarafımdan yavaş yavaş çekilen hayat, yalnız kafama ve gözlerime birik!...”

Son sahifeye gelmiştim... Burada yazı artık okunmaz bir şekil alıyordu... Cinnete yakın bir merakla gözlerimi büsbütün yaklaştırdım ve devam ettim:

“... Gerçe ellerim kımıldamakta güçlük çekiyor ve gözlerim yazdıklarımı görmüyor, fakat ne ehemmiyeti var? Artık hakikatin pek yakınındayım... Konacağı dalın etrafında uçan bir kuş gibi başımın üzerinde kanat çarpışlarını duyuyorum...

Önümde sıralanmış birçok kandiller var, parlak ışıkları birdenbire yokolan zavallı kandiller.

Onların üzerine doğru uzanan siyah bir heyulâ görüyorum ...

Ve alevler titreşerek hep bir istikamete uçuyorlar. Fakat nereye gidiyorlar yarabbi ve o heyulânın mahiyeti nedir?...

Bazan açılır gibi olduğu halde gözlerimin üzerine tekrar düşen bu perde ne zaman tamamen kalkacak?...

Lâkin artık bir hakikat âlemi görmek üzere olduğum muhakkak... Gittikçe kuvveti artan bir ışık bana doğru yaklaşıyor, yaklaşıyor.

Etrafım gittikçe daha aydınlandı. Ah... işte, işte o kandilleri birdenbire söndüren kuvvet!...”

Eyvah.. Kitap burada bitmişti..

Okuduğum müddetçe hiç ses çıkarmadan yanımda oturan adama çılgin gibi sarıldım..

“Söyleyiniz!.. Bu adam niçin yazmamış, niçin devam etmemiş?...”

Siyah elbiseli adam yavaşça ayağa kalktı, hafiften gelen sesiyle:

“Bir gün, dedi, onu kalemiyle bu masada ve bu kitabın başında ölü bulmuşlar!...”

Birdenbire tepemizdeki camları sarsan bir kahkaha attı:

“Fakat, dedi, yağları çok, fitilleri mükemmel, hazineleri kusursuz olan kandilleri birdenbire ve sebepsiz yere söndüren kuvvet, o âdil ve müşfik kuvvet bu adamın

mesaisine acıdı; ancak son dakikada bulduğu ve ifade edemediği büyük sırrın kaybolup gitmesini istemiyerek bu hakikatı onun ahfadında muntazaman devam ettirdi.,,

Kolumdan tutarak yatağa doğru yürüdü, ve orada bir şikâyete devam etmek istiyorumuş gibi ağzı aralık duran iskeleti gösterdi. kurumuş dalların rüzgârda çıkarıldığı iniltiye benzeyen bir sesle:

"İşte, dedi, ozamandanberi bu adamın neslinden gelen herkes, hiç bir sebep ol-

madan en parlak zamanlarında böylece sönüverdiler..."

Kadit halindeki başının neresinden çıktığına hayret ettiğim iki damla yaş, gözlerininin derin çukurlarından aşağıya doğru yuvarlanıverdi.

Kemikten ibaret kolunu onları silmek için kaldırırken oda birdenbire karardı.

Masanın üzerindeki kandilin kırmızı alevi, hiç küçülmeden ve titremeden yavaşça yokoluvermişti...

9 - şubat 1981

Sabahattin Ali

Deli

1914; Şömen Dedam'ın üstünde toplanan kara yağmur bulutlarından bu küçük şehre sicim gibi yağmur boşanıyor.

Sokaklarda kimseler yok. Arada sırada bu pis havaya lânet savuran hasta köpekler kendilerine daha kuytu bir yer arıyor.

Yağmur küçük fransız şehrinin camlarına kamçı gibi inerken, mezarlık tarafından nal sesleri geliyor. Bir Alman suvari müfrezesi mızraklarını yere eğmiş bir halde dört nala ilerliyorlar.

1914. Şömen Dedamda kara yağmur Bulutları!...

Almanlar çekiliyor. Şömen Dedam'ın kubbesi yedi yerinden delinen kilisesinde sağ kalan yedi ihtiyar; almanların elinde can veren şehrin en güzel kızının ruhu için Ahdi Atikin en güzel yerlerini okuyorlar.

Günlük dumanından göz gözü görmiyen mabedin kapısı önünde genç bir zabit yüzü koyun kapaklanmış yatıyor.

1918. Sulh. Fransa Galiptir. Yıkılan ocaklar yapıyor. Kapanan fabrikalar

açılıyor. Küçük fransız şehrinin üstünde bahar kokularına karışan fabrika dumanları.

Sokaklarda yeni yeni yapılar.
İmanlı ve neş'eli ameleler..

Koğulan düşmanın bozgun hikâyeleri..
Küçük mezarlıkta sıra sıra harp ölüleri. Aralarında Şömen Dedamın en güzel kızının çiçekler içinde mezarı ve kara bir salibin dibinde insan kılığundan çıkmış, gözleri çukurlarından fırlamış sefil bir mahlûk.

Bu, günlük dumanından göz gözü görmiyen mabedin kapısı önüne, Mesihin maslup şekli karşısında, ihtiyarların Ahdi Atiki okudukları anda yıkılan Fransız zabitidir.

1918. Sulh.. Fransa Galiptir.

14 Temmuz günü. Bütün halk sokaklara dökülmüş Cumhuriyeti tes'it ediyorlar. 1870 tenberi ilk zafer bayramı. Sokaklarda sevinç dalgaları var. Büyük meydana Askerî muzika çalıyor. Sıcak bir yaz güneşi sarı saçlarını şehrin üstüne yaymış; genç kızlar renk renk elbiseler